

גידול תפוחי אדמה בכפר ויתקין

מלחמת העולם השנייה. נתיבי הסחר הימיים בים התיכון מנותקים ע"י הצוללות הגרמניות. אין יבוא של תפוחי אדמה למאכל מאירופה (בעיקר מאירלנד) ובארץ מחליפים את היבוא בגידול מקומי לצרכי האוכלוסיה והצבא הבריטי.

בראשית שנות הארבעים (בשנים 1940 או 1941), חילקו לכל משק בכפר זונם אדמה כבדה לגידול תפוחי אדמה, כנראה בשטח הכרם הנמצא ממערב לנחל אלכסנדר, בגבול שטחי בית חרות. כיוון שבכרם לא היה מספיק שטח חולקו כנראה שטחים גם בשדה ד'. יש לציין שבאותם שנים עובדו כל שטחי האדמה הכבדה במשותף.

בימינו מגדלים בארץ תפוחי אדמה במיכון מלא, אז נעשתה העבודה ברובה בעבודת ידיים. מלבד הזונם הנ"ל זרעו החברים תפוחי אדמה בשטח הפנוי במגרשם. היו מסמנים את השורות ע"י חוט מתוח בין שתי יתדות פתחו גומות בעזרת את או מעדר, שמו בהן את הפקעות וכיסו אותן. כמו כן שתלו בשטחי ה"רזרבה" שליד פרדסי השמוטי. זאת היתה אדמה קלה שניטעו בה מאוחר יותר פרדסי הקלמנטינות ואת תפוחי האדמה זרעו בין שורות המטע. בעזרת בהמת עבודה (סוס או פרד), פתחו תלמים בשטח, תלם ליד תלם ובידים הניחו את הפקעות אחת ליד השניה 4 או 5 פקעות למטר אורך, כש"עיניי" הפקעת כלפי מעלה. לזריעה גוייסה כל המשפחה ולעיתים גם אורחים.

את הילדים לימדו להניח את כף הרגל בתלם ולשים פקעת אחת לפנייה ואחת מאחוריה לשמירת המרחק. לעיתים כשלא הספיקו הפקעות לזריעה חתכו את הפקעות הגדולות, לפני הזריעה, לשני חצאים. כיסוי הפקעות נעשה בעזרת מגרפה. השקיית השטחים בכרם ובשדה ד' נעשה ע"י סְקִינְר, אך ביתר השטחים השקו כנראה בהצפה, מחוסר אפשרות אחרת.

אחרי נביטת הפקעות פתחו תלמים בין השורות, בעזרת מתלם רתום לסוס או פרד. לעיתים פיזרו לפני כן זבל עופות יבש שמולא מתוך העגלה בפח ריק, או מֶשֶׁק מלא למחצה שהוחזק תחת בית השחי וצידו הפתוח טולטל ביד השניה.

פתיחת התלמים הייתה גם לצורך תלול, היינו הכנת תל שבו יגדלו פקעות תפוחי-האדמה. הזנים אז היו: אֶפ טוֹ דֵיִיט שהיה בעל פקעות ארוכות ואֶרְנֶבְנֶר בעל פקעות עגולות, (יוסקה גנני ז"ל היה אומר שלחבר ב.ש. יש קלסתר של ארנבנר...), קְרֶסְפִינְק בעלי פקעות פחוסים דומים לארנבנר ומְג'סְטִיק.

הזריעה היתה בשתי עונות, אביב וסתיו. לאביב היה צורך ביבוא של פקעות שגדלו בתנאי קור באירלנד וממשלת המנדט עשתה זאת, למרות קשיי התובלה במלחמת העולם השנייה. בסתיו זרעו פקעות מקומיות מיבול האביב. היבול בסתיו היה נמוך משבאביב. הריסוסים נגד מחלת הפְּמֶשׁוֹן היו בעזרת טרקטור שגרר מרסס חבית גדול ואליו חוברו צינורות לחץ ארוכים מגומי משוריין ובקציהם רובי ריסוס (גָאָנִים) שהופעלו ע"י פועלים שמשכו את הצינורות בין השורות ובתנועות יד לשני הצדדים ריססו את השיחים בגפרת נחושת. היו גם חברים שריססו במרסס גב עגול.

המרסס המיכני הראשון שעבד בכפר היה של קיבוץ מעברות רק מאוחר יותר קנה הכפר מרססים משלו.

כשהבשילו הפקעות היו פותחים את התלוליות בעזרת מחרשת סוס מס' 4 ולפעמים בעזרת קילשון חפירה בעל שיניים רחבות ואוספים את תפוחי האדמה בידיים, לתוך פחים ריקים מנפט, של 20 ליטר שחלקם העליון נחתך והוסר ובמקומו חוברת חתיכת קרש לנשיאה או ידית מרובעת מברזל בניין.

את הפחים רוקנו לתוך שקים, 4 פחים בשק, כשהכל נעשה במהירות על מנת למנוע חשיפת הפקעות לקרני השמש שגורמות להן להוריק. שקי תפוח האדמה הובלו מהשטחים שמחוץ למגרשים לחצרות החברים ע"י העגלונים בעלי העגלות. את פקעות תפוחי האדמה היה צריך למיין לפי גודלן: אקסטרה, סוג א', סוג ב', סוג ג' וגם לפעמים ב' גדול וקטן. הכל נעשה בידיים ובהתאם לראיית העיניים.

באחת השנים הראשונות בחורף גשום נרקבו הפקעות שלא נאספו מהשטח והיה חשש שכל היבול ילך לאיבוד ואז שחררו את הילדים מהלימודים כדי שיוכלו לעזור בהוצאת הפקעות. אחרי ההוצאה היו חורשים את השטח במחרשת סוס מס' 4 וילד היה הולך אחרי אביו החורש ואוסף בדלי את הפקעות שנתגלו, שכן היה חבל על כל תפוח אדמה וכמו כן, כדי שמאוחר יותר לא תהיה נביטה של תפוחי אדמה בשטח.

כיוון שלא ניתן היה לשווק את תפוחי-האדמה בבת אחת, נאלצו לאחסנם בכל מקום אפשרי, אם בחלק מבנין הרפת שהיה פנוי, שכן היו רק שתיים שלוש פרות, או בסככות מאולתרות מענפי אקליפטוס, ב"מבנה" של חבילות קש או שהיו מניחים אותם בשכבות ע"ג הריצפה בתוך מצע וכיסוי של חול יבש. על פקעות תפוחי האדמה היו מפזרים אבקת די. די. טי. ומידי כמה שבועות ובעיקר לפני המשלוח היו ממיינים אותן ומוציאים את הרקובות כך עשו עד שגמרו לשווק את כל היבול.

השיווק נעשה דרך היצרניה. היו ממלאים שקים מיוטה דקה ב-50 ק"ג תפוחי אדמה ושוקלים אותם אחד אחד במאזניים. מקפלים את פתח השק ותופרים בעזרת מחט גדולה וחות "שפגט". את השקים העמיסו בידיים על המשאית שהובילה אותם לשווקים בערי הארץ. המחסנאי באותו תקופה היה החבר גפני משולם. מהפקעות הקטנטנות שלא ניתן היה לשווקם היו מבשלים דייסה למאכל לעופות.

כאמור לעיל מהיבול האביבי היו ממיינים פקעות בגודל בינוני ושומרים אותן לזריעת הסתיו. היו מפזרים אותן ע"ג מסגרות רשת בתוך מבנים חשוכים כדי שיוציאו "עיניים" לקראת עונת הזריעה. לעיתים השתמשו לצורך זה בחדרים שבבניי המגורים הפרטיים. בחורף הקר היו מחממים את החדר בתנורי נפט. אני זוכר שבמשק שלנו נזרעו בעונה אחת שבעה דונם ובודאי שהיו משקים שזרעו אף יותר.

בשנת 1945 נבנה בית קירור לתפוחי אדמה מלבני סיליקט (כמו איטונג), הבניין עבר גילגולים שונים וכיום ממוקמת בו המחלבה. גידול תפוחי אדמה בכפר בכמויות נמשך עד מלחמת השחרור ולאחר מכן עברו החברים לגידול עגבניות קיץ.

כתב: גדעון חרובי
(חלק גדול מהמידע נמסר ע"י יוסקה סמדר)